

O volilni dolžnosti?

Dne 09.02.2021 sem prvič poslušal pogovor Iniciativne skupine za ustanovitev Nacionalnega sveta za demokratično spremembo volilnega sistema (SVS). Tehnično nisem dovolj opremljen, niti uposobljen za aktivno vključevanje v pogovor in tudi gibanje SINTEZA spremljam le kot somišljenik.

Na pogovoru se je zastavilo tehtno vprašanje: **ali volilno pravico razumeti tudi kot dolžnost?** – naj podam še svoje mnenje – če že ne koristi, škoditi tudi ne more.

Gotovo se za zavednega državljana iz moralne dolžnosti spodobi, da se aktivno udeležuje javnih volitev – aktivna volilna pravica (volivec) – medtem ko je pasivna volilna pravica (kandidat) prostovoljna. V slovenskem primeru bi se najbrž glede razmerja pravica-dolžnost veljalo držati malo pragmatike? Pojem dolžnosti uvesti posredno z drugimi besedami?

Ko volivci volijo kandidate/ke bi morali imeti tudi izrecno pravico, da o kandidatovem profilu zvedo kaj več. Sestavni del volilne pravice je pravica biti obveščen o kvalitetah kandidata, ki ga voliš. Med drugim tudi, kako je kandidat v preteklosti izvrševal svojo volilno pravico. To pomeni, da bi morala biti po potrebi in na zahtevo posameznega aktivnega volivca na vpogled evidenca o udeležbi kandidatov na preteklih volitvah; kako se je kakšen kandidat v preteklosti udeleževal volitev v vlogi aktivnega volivca? Kdor je volitve zanemarjal, mu je to lahko v škodo, temna senca, ki znižuje možnost biti izvoljen. Takšna evidenca v arhivu Volilne komisije (ali kjerkoli pač) že obstaja in se lahko skrbno neguje. Če bi en sam volivec na tekočih volitvah zahteval podatek, kako se je kakšen kandidat v preteklosti udeleževal volitev, bi moralo biti njegovi želji ugodeno, saj je to njegova pravica.

Kandidatov je neprimerno manj od volilincev, zato javna objava teh podatkov o kandidatih ne bi bil velik administrativni poseg.

Je pa dolžnost kandidata, da se v kandidacijskem postopku obelodani njegov verodostojen profil, s čimer zadosti pravici množice volivcev.

Zapis v ustreznem dokumentu bi bil lahko enostaven:

"Sestavni del volilne pravice je, da je volivec v kandidacijskem postopku seznanjen o udeležbi kandidata na preteklih volitvah, česar kandidat ne more ovirati".

Neudeležba na volitvah bi se s tem razumela in postala kot mali greh, ki ima lahko za morebitnega bodočega kandidata slabšalni učinek. Mladi volivci bi se ob tem zamislili, razumeli in se volitev redneje udeleževali.

Izogibati se velja uradni besedi 'dolžnost' za volivce, ker najbrž pri ne bi dosegla ugodnega učinka. V našem okolju morda celo zgražanje? V ustavi je beseda dolžnost uporabljena samo v zvezi z obrambo, pa še tam je razdelana kot obveznost. Sama beseda dolžnost ima bolj moralni in manj pravni pomen.

Razen tega bi veljalo na volitvah odpraviti sedanjo čudno navado, da se na volilni točki od volivca ob prisotnosti članov volilnega odbora zahteva podpis v volilni imenik? V praksi so ti podpisi večinoma obrnjeni na glavo. Pri človekovemu podpisu varovati njegovo veljavo!

Skratka: volilno pravico obravnavati hkrati kot pravico volivca do obveščeniosti o kadidatu, kandidata pa obvezati, da tega ne ovira.

Ivan Lah, Ljubljana 10.03.2021.